

УДК 339.727.3:339.92

Запотічна Р. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ У КРАЇНАХ СВІТУ ВПРОДОВЖ 1980–2015 РОКІВ

У статті проаналізовано зміни, які відбулися в діяльності транснаціональних банків (ТНБ) на протязі останніх трьох десятиліть з урахуванням наслідків світової фінансово-економічної кризи. Зроблено висновки про посилення позицій швидкозростаючих ринків як країн базування ТНБ, зростання ролі країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн як реципієнтів ТНБ та переорієнтацію ТНБ з агресивної на консервативну кредитну стратегію. Визначено фактори, що сприяли цим змінам.

Ключові слова: ТНБ, країни базування, країни-реципієнти, швидкозростаючі ринки, кредитна стратегія.

Постановка проблеми. Впродовж останніх трьох десятиліть важливість ТНБ для більшості країн світу зростає. ТНБ як із розвинутих країн, так і з країн, що розвиваються, не лише збільшили обсяг транскордонних потоків капіталу, але й вийшли за межі національних кордонів і встановили свою фізичну присутність на зовнішніх ринках. Зважаючи на зростаючу важливість ТНБ для країн-реципієнтів, дослідження основних напрямів еволюції їхньої діяльності на зовнішніх ринках у сучасних умовах є надзвичайно важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуальність проблеми, дослідження еволюції діяльності ТНБ у вітчизняній економічній літературі здійснено не на достатньому рівні. Зазначені питання, як правило, розглядаються в контексті вивчення процесу глобалізації економіки і фінансів. У західній економічній літературі аналізу еволюції діяльності ТНБ приділяється значно більше уваги, зокрема цьому питанню присвячені праці С. Таймвелла, С. Класенса, Н. ван Хорен, С. Чанд, Е. Черутті, С. Гріффіт-Джонс, П. Бірман, П. Мак-Гир та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри існування низки наукових досліджень з указаної проблематики, деякі питання все ще залишаються невирішеними, передусім, через обмеженість та недоступність баз даних. До того ж дослідження, як правило, спрямовані або на загальну характеристику діяльності ТНБ, або на вивчення окремих аспектів і напрямів діяльності ТНБ на ринках країн-реципієнтів. Окрім того, більшість досліджень, присвячених еволюції кредитних стратегій ТНБ, обмежуються коротким часовим періодом аналізу та розглядом лише однієї форми кредитування.

Мета статті полягає у розкритті змін, що відбулися в діяльності ТНБ на зовнішніх ринках у післякризовий період, та аналізі чинників, що їх зумовили; визначенні напрямів еволюції кредитних стратегій ТНБ як в умовах фінансових криз, так і в період економічної стабілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу ми обрали 1980–2015 рр. з декількох причин. По-перше, інформаційна база нашого дослідження складена на основі економічної статистики The Bankers та Банку міжнародних розрахунків (БМР), яка містить дані починаючи з 1980-х років. По-друге, саме в ці роки склалися основні економічні, технічні та регулятивні чинники, що зумовили бурхливе зростання діяльності ТНБ, прискорення їх зовнішньої експансії і кардинальне підвищення ролі ТНБ у міжнародній економіці. Серед найважливіших чинників, що сприяли розвитку ТНБ на цьому етапі, науковці виділяють: поглиблення процесів глобалізації сві-

тової економіки і фінансової сфери; прискорення науково-технічного прогресу, особливо в галузі інформаційних і телекомунікаційних технологій; лібералізацію транскордонного руху капіталу і фінансових послуг, а також дерегулювання фінансової діяльності в багатьох країнах; прискорений розвиток національних і міжнародного фондових ринків; підйом економіки і фінансових ринків, а також приватизацію національних банків у низці країн, що розвиваються [1]. Вказаний перелік вважаємо за необхідне доповнити таким чинником, як фінансові кризи, які послабили позиції дрібних та середніх національних банків, проте сприяли розвитку ТНБ.

До основних тенденцій розвитку діяльності ТНБ на сучасному етапі, на нашу думку, слід віднести: зміцнення позицій ТНБ зі швидкозростаючих ринків (зокрема, Китаю), зростання ролі країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн як реципієнтів ТНБ, розширення географії операцій ТНБ, регіоналізація їхньої діяльності, переорієнтація ТНБ на децентралізовану систему банкінгу та консервативну кредитну стратегію.

На основі бази даних The Banker та Global Finance ми прослідкували, як змінилася двадцятка найбільших банків світу за рівнем капіталізації на протязі 1990–2015 рр. Аналізуючи географічний розподіл ТНБ, варто зазначити, що в 1990-х роках у списку 20 найбільших банків світу домінували японські банки, оскільки у цей час економіка Японії перебувала у фазі зростання. Зокрема, серед 20 найбільших банків дев'ять були японськими (рейтинг очолював Sumitomo Bank), три – французькими (Credit Agricole, BNP Paribas, Banque Nationale de Paris), два – швейцарськими (UBS, Swiss Bank Corp.) і два – британськими (Barclays Bank, National Westminster Bank).

Ситуація змінилася в 2000-х роках, коли рейтинг очолили американські банки Citigroup та Bank of America. Хоча найбільша кількість банків, представлених у топ-20, усе ще були японськими, проте їхня кількість зменшилась до семи. Водночас подвоїлася кількість американських банків. Станом на 2010 р. 11 з 20 найбільших банків світу були європейськими, п'ять – американськими, три – китайськими та один – японським.

Уже в 2015 р. у списку найбільших банків домінували американські та китайські банки. Рейтинг очолює китайський банк Industrial and Commercial Bank of China (ICBC). При цьому якщо ще в 1990 р. лише один китайський банк – Bank of China – входив до топ-20, то нині Китай має п'ять із 20 найбільших банків у світі. Натомість лише один японський банк – Mitsubishi UFJ Financial Group – увійшов до топ-20, тоді як у 1990 р. японських банків налічувалось дев'ять із 20 (табл. 1).

Таблиця 1
Країни базування 20 найбільших ТНБ

Країни	Роки			
	1990	2000	2010	2015
Австралія	0	0	0	2
Великобританія	2	1	4	2
Гонконг*	1	-	-	-
Іспанія	0	0	1	1
Італія	0	0	1	0
Канада	0	0	0	2
Китай	1	2	3	5
Нідерланди	0	1	0	0
Німеччина	1	1	1	0
США	1	4	5	5
Франція	3	2	4	1
Швейцарія	2	2	0	1
Японія	9	7	1	1

*З 1997 р. Гонконг є особливою адміністративною одиницею у складі Китаю

Джерело: складено автором на основі [2; 3]

Домінування китайських ТНБ стало результатом низки причин, ключове значення серед яких, на нашу думку, мають:

1) зовнішньоекономічна політика уряду Китаю, яка в економічній літературі отримала назву Going out, або Going global. Сутність такої політики полягає в заохочуванні китайських корпорацій та банків інвестувати за кордоном і виходити на закордонні ринки [4]. Метою здійснення банками агресивної стратегії закордонної експансії передусім є забезпечення доступу до природних ресурсів [5] та допомога китайським підприємствам розширитися за кордоном. Реалізації цієї політики також сприяв вступ Китаю до Світової організації торгівлі;

2) китайські банки завдяки їх відносній ізоляції від фінансових систем розвинених країн зазнали меншого впливу світової фінансової кризи і, як наслідок, були у вигіднішому становищі, ніж ТНБ із розвинутих країн і мали можливість для розширення своєї діяльності та зростання [6]. Китайські банки здійснювали активну стратегію зовнішньої експансії тоді, коли західні ТНБ, долаючи наслідки світової фінансової кризи та боргової кризи Єврозони, змушені були консолідувати свої операції за кордоном [7];

3) розмежування політичної та комерційної функції китайських банків, результатом чого стало створення банків China Development Bank та China Export-Import Bank, ключовим завданням яких стала реалізація політичних цілей уряду Китаю. Це дало змогу «великій четвірці» (Bank of China, China Construction Bank, Agricultural Bank of China, and ICBC) зосередитися на раціональному ринково-орієнтованому кредитуванні [8];

4) жорстка регламентація діяльності іноземних банків. У Китаї експансія ТНБ стримується місцевими наглядовими і регулюючими органами, які послідовно проводять політику дозованого допуску іноземного банківського капіталу в національну фінансову систему. У банківському секторі влада Китаю орієнтується, насамперед, на створення спільних інститутів, у рамках яких китайська сторона могла б отримати доступ до технологічних і управлінських інновацій зарубіжних партнерів [1]. Одна з очевидних перешкод для входження іноземних банків пов'язана з високою концентрацією ринку. Домінування вітчизняних державних

банків обмежує можливість для іноземних банків для розширення своєї діяльності у короткостроковому періоді [9];

5) китайські банки здійснюють свою діяльність на ринках істотно іншої групи країн (як правило, некредитоспроможних країн, для яких доступ до міжнародних ринків капіталу є обмеженим), ніж міжнародні фінансові організації і західні ТНБ, що знижує рівень конкуренції між ними. Тобто китайські ТНБ розширили свою мережу за рахунок діяльності на ринках, недооцінених західними ТНБ (зокрема, багатих на природні ресурси країнах Африки та Латинської Америки) [8].

Також упродовж останніх років спостерігалось зростання міжнародної торгівлі у напрямі «Південь – Південь» (тобто між країнами, що розвиваються). Така тенденція у торгівлі є відображенням стійкого економічного зростання у цих ринках. Відповідно до бази даних World Economic Outlook та МВФ, по 50% світового ВВП припадає на країни, що розвиваються, та розвинуті країни. Проте надалі спостерігатиметься тенденція, що більша частина світового ВВП припадатиме на країни, що розвиваються. Ці економічні фактори є одними з елементів, які сприяють зростанню активності ТНБ із країн, що розвиваються. До того ж такі фактори, як зростання чисельності середнього класу та запровадження новітніх технологій, створює умови, за яких ТНБ із країн, що розвиваються, за правильного позиціонування зможуть капіталізуватися на внутрішньому ринку для домінування на світовому [6]. Таким чином, країнами базування ТНБ, як правило, є розвинуті країни, проте зростає значення ТНБ з швидкозростаючих ринків, особливо з Китаю.

Інша тенденція, на яку варто звернути увагу, – зростання ролі країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн як реципієнтів ТНБ. Відповідно до даних, зібраних С. Классенс та Н. ван Хорен, у 1995 р. 35% підрозділів ТНБ розташовувалися в розвинутих країнах, а 65% – у країнах, що розвиваються, тоді як у 2013 р. 25% – у розвинених країнах і 75% – у країнах, що розвиваються [10]. Іншими словами, основним напрямом зовнішньої експансії ТНБ в останні роки стали країни, що розвиваються (рис. 1).

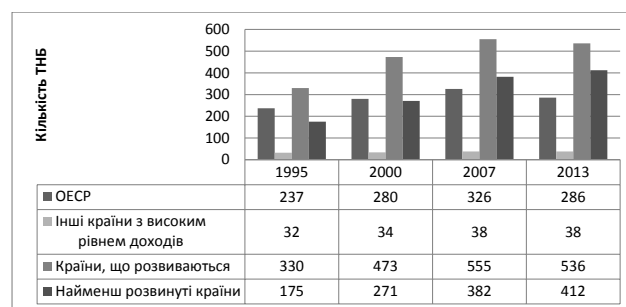

Рис. 1. Ключові реципієнти ТНБ

Джерело: складено автором на основі [10]

Перевагами країн, що розвиваються, як країн-реципієнтів є вищі відсоткові ставки та висока вартість іноземної валюти, вищий попит на зовнішні кредити. Також вони гарантують значну частку ринку (у країнах, що розвиваються, проживає близько 80% населення світу). Як зазначають С. Прахалад та Л. Гарт, країни, що розвиваються, та найменш розвинуті країни становлять багатотрильонний ринок із кількістю населення у близько

6 млрд. осіб, і ця цифра продовжуватиме зростати. Навіть бідне населення світу, яке, головним чином, проживає у країнах, що розвиваються, за певних обставин і відповідної політики ТНБ може бути прибутковим ринком для бізнесу [11].

Разом із тим у найбільших країнах, що розвиваються, масштаби присутності ТНБ усе ще залишаються досить обмеженими. Це передусім пов'язано з непередбачуваністю політичних і правових змін у цих країнах (деякі країни мають суворі валютні закони, які можуть змінюватися залежно від стану валютних резервів і міжнародного платіжного балансу) та складністю у репатріації прибутку (країни-реципієнти можуть вимагати, щоб доходи витрачалися всередині країни, а не передавалися в країну базування), жорсткою регламентацією діяльності іноземних банків на вітчизняному ринку [12].

Однією з важливих тенденцій розвитку ТНБ в останні роки стало помітне розширення географії їх операцій, у результаті чого сьогодні практично в усіх країнах світу, включаючи країни з низьким рівнем доходу, є закордонні підрозділи ТНБ. У 1995 р. у 19 країнах не було ТНБ, у 2009 р. – в 11 (Кубі, Ефіопії, Гаїті, Ісландії, Ірані, Лівії, Омані, Катарі, Саудівській Аравії, Шрі-Ланці й Ємені) [12, с. 10], а вже у 2016 р. таких країн залишилося лише дві – Ефіопія та Ісландія (висновки зроблено на основі аналізу даних з ЦБ цих країн).

На сучасному етапі розвитку транснаціонального банкінгу формується тенденція до регіоналізації банківської діяльності, яка полягає в тому, що ТНБ концентрують свою діяльність на ринках у межах свого географічного регіону або на ринках країн, які мають із країною базування тісні історичні зв'язки (колоніальна залежність тощо), на противагу моделі глобального банкінгу, яку вони реалізовували раніше [13].

Зазначене вище підтверджують результати дослідження С. Классенс та Н. ван Хорен. До фінансової кризи присутність ТНБ була регіонально концентрованою, тобто частка ТНБ у країні-реципієнті з країни базування з того ж регіону перевищувала 50%. Ця тенденція ще більше посилася в післякризовий період. Якщо у 2007 р. 56% закордонних підрозділів перебували у власності материнського банку з того самого регіону, то вже у 2012 році її частка зросла до 60%. У всіх регіонах, за винятком Америки, внутрішньорегіональна частка збільшилася з плином часу, особливо в Азії та Європі, на 9% і 11% відповідно.

Тоді як банки з розвинених країн переважно функціонують поза межами свого регіону (з урахуванням минулих колоніальних зв'язків або бажання діяти в глобальному масштабі), більше 70% банків із країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн, як правило, функціонують у межах свого регіону. Із часом банки з розвинених країн насправді стають менш регіональними та більш глобальними. Це може бути пов'язане з новітніми досягненнями у сфері телекомунікацій та ефектом масштабу для цих банків у наданні деяких фінансових послуг. Банки з країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн, з іншого боку, стали більш регіональними, тому, що у них є сильні конкурентні переваги в географічно близьких країнах [14].

У науковій літературі підкреслюється, що кредитна діяльність на регіональному рівні може бути більш привабливою, ніж кредитування в глобальному масштабі. Банки можуть отримати вигоду від регіональної спеціалізації, тому що вони набу-

вають конкретних знань. Тому коли ТНБ уже активні в конкретному регіоні, то, швидше за все, вони намагатимуться розширити свою присутність у тому ж регіоні [1].

ТНБ на протязі останніх 30 років переорієнтувалися на децентралізовану систему банкінгу та консервативну кредитну стратегію. Під кредитною стратегією ТНБ ми розуміємо довгостроковий план дій, спрямований на досягнення цілей банку у галузі кредитування, у процесі реалізації якого визначаються обсяг та форма кредитів, які ТНБ надає конкретній країні чи групі країн за заданого рівня ризику [15].

Ми здійснили порівняльний аналіз темпів зростання, змін частки прямих і непрямих кредитів у кризовий період і період стабілізації у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.

Аналіз даних Консолідованої банківської статистики (КБС) БМР указує на те, що на початку 1980-х років основними реципієнтами як прямих, так і непрямих кредитів були країни, що розвиваються, як група (рис. 2). Найбільшими реципієнтами кредитів ТНБ були нові індустріальні країни, а саме, Мексика, Бразилія, Південна Корея та Філіппіни, які, за підрахунками Griffith-Jones, разом акумулювали понад 50% боргу перед ТНБ [16].

*Примітка: сірим кольором позначено країни, що розвиваються, чорним – розвинуті країни

Рис. 2. Ключові реципієнти прямих та непрямих кредитів, наданих ТНБ

Джерело: складено автором на основі [17]

Поясненням зазначених тенденцій може бути таке:

1) зниження попиту на кредити у розвинених країнах та зростання попиту у країнах, що розвиваються. У 1970–1971 рр. розвинуті країни вступили у фазу рецесії, попит на кредити знизився, і, відповідно, ТНБ спрямували свої кредити до країн, які швидко розвиваються, зокрема до нових індустріальних країн Латинської Америки та Азії. ТНБ уважали, що кредити державним інституціям або під державні гарантії є низькоризикованими. Це пов'язано з тим, що на відміну від приватних позичальників уряди не банкрутують і зазвичай здатні обслуговувати свій борг; окрім того, уряди брали на себе зобов'язання боржника, якщо приватний позичальник не здійснював виплати за отриманими кредитами [18];

2) зростання потенціалу західних ТНБ. Коли в кінці 1973 р. країни ОПЕК підняли ціну на нафту, ТНБ стали ще більш охочими надавати кредити, хоча їхня мотивація дещо змінилася. У результаті кредитний потенціал західних банків різко зріс унаслідок масованого припливу нафтодоларів із країн ОПЕК, які розмістили значну частину доходів від продажу нафти у цих банках. Ситуація для країн-позичальників погіршилася, коли погашення наявної заборгованості здійснювалося коштом короткострокових кредитів.

Таким чином, утворення відносного надлишку позичкового капіталу в розвинених країнах у

результаті спаду ділової активності у середині 70-х років, а також рециркування нафтодоларів, низькі відсоткові ставки, різке підвищення на міжнародних ринках цін на мінеральну сировину призвели до підвищення пропозиції та попиту на позикові кошти, особливо з боку імпортерів нафти з країн, що розвиваються [19].

Тобто у цей період ТНБ орієнтувалися у своїй кредитній діяльності на країни, що розвиваються, які є більш ризиковими позичальниками та водночас і більш прибутковими на відміну від розвинутих країн, які є більш стабільними, проте низько/середньоприбутковими, іншими словами, ТНБ у цей період реалізовували агресивну кредитну стратегію.

Хоча дані КБС БМР указують на те, що непрямі кредити були важливим джерелом міжнародного банківського кредиту, проте їхній обсяг був значно нижчим, ніж обсяг прямих кредитів. Для прикладу, частка непрямих кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих ТНБ, становила близько 7% на початку 1980-х років у країнах, що розвиваються, та близько 20% – у розвинутих країнах.

Після торгової кризи країн Латинської Америки 1980-х років та після азійської фінансової кризи 1997–1998 рр. відбулася радикальна зміна найбільших реципієнтів як прямих, так і непрямих кредитів. Якщо ще у четвертому кварталі 1998 р. на розвинуті країни припадало 16,8% від усього обсягу непрямих кредитів та 12,2% прямих кредитів, то вже у другому кварталі 1999 р. їхня частка зросла до 77,4% та 74,2% відповідно (рис. 2). Однією з причин переорієнтації ТНБ на розвинуті країни стала втрата довіри до країн, що розвиваються, внаслідок зростання їх акумульованого боргу.

Окрім того, після зазначених фінансових потрясінь, які продемонстрували потенційні негативні наслідки запозичень у твердій валюті через нанесені збитки за транскордонними кредитами, ТНБ переорієнтувалися на кредитування через закордонні підрозділи (рис. 3). Відкриття підрозділу або поглинання вітчизняного банку для надання непрямих кредитів дало банкам змогу уникнути трансфертних ризиків та країнного ризику загалом. Серед науковців (Дж. Пік, Е. Розенберг, Р. Де Гаас, І. Ван Лелівельд, Ф. Шнабл, Р. Макколі, П. МакГуайр, Г. фон Пітер) поширеною є думка про те, що децентралізована система банкінгу, за якої більша частина кредитування здійснюється через місцеві підрозділи банку є більш стабільною порівняно з централізованою, коли кредитування здійснюється безпосередньо з материнського банку. Також зростання частки непрямих кредитів можна пояснити зниженням регуляторних бар'єрів у країнах-реципієнтах [20].

Переорієнтація на децентралізовану систему банкінгу сповільнилася у середині 2000-х років. Прямі кредити країнам, що розвиваються, відновилися у зв'язку з девальвацією долара. Крім того, запровадження євро та значні інвестиції європейських банків в американські цінні папери мали схожий ефект [21].

Пікових значень як прямих, так і непрямих кредити досягли у першому кварталі 2008 р., надалі їхній обсяг почав зменшуватися. Упродовж 2008–2009 рр. тенденції значно відрізняються залежно від аналізованої групи країн-реципієнтів: тоді як у розвинутих країнах непрямі кредити щороку скорочувалися в середньому на 0,9%, а прями – на 3%, у країнах, що розвиваються, спостерігалось скорочення прямих кредитів і одночасне зростання непрямих кредитів. У середньому протягом кризових років обсяги прямих кредитів щороку скорочувалися на 0,3%, тоді як непрямі зростали на 0,8% [17].

Скорочення кредитів можна пояснити за допомогою різних факторів, три з яких, на думку Е. Церутті і С. Класенса, мають визначальне значення. Перший – це погіршення балансу ТНБ, коли багато з них стикаються з нестачею капіталу і дефіцитом ліквідності, особливо в 2008–2009 рр. Другий – зниження попиту на кредити у зв'язку з погіршенням економічних умов, а також зростання дефолтів та інших ризиків із боку країн-реципієнтів. Третій – зростання регулятивних обмежень і невпевненості щодо майбутньої форми міжнародної банківської системи, а також правил, що її регулюють, у тому числі щодо можливості вільного переміщення ресурсів усередині банківських груп та через кордони. Всі ці фактори змусили банки не тільки скорегувати свої кредитні стратегії на зовнішніх ринках, а зробити це у специфічний спосіб, зокрема зменшити обсяг прямих транскордонних кредитів більшою мірою, ніж непрямих кредитів [22].

Після світової фінансової кризи загалом по країнах посилилася попередня тенденція щодо переорієнтації на децентралізовану систему банкінгу. Однією з важливих післякризових тенденцій стало уповільнення темпів зростання і скорочення обсягів транскордонного кредитування. Через фінансові труднощі багато ТНБ, особливо з Європи, були змушені скоротити свої міжнародні кредитні операції і зосередити свої фінансові ресурси на вітчизняних ринках (ринках країни базування). Ця тенденція викликала побоювання серед економістів, що світова фінансова система переживає період «деглобалізації» і фрагментації. Однак підвищення темпів зростання (прямих) кредитів в Азії свідчить, на нашу думку, не про скорочення міжнародного кредитування, а про зміщення глобальних фінансових потоків і зростаюче значення азійських банків.

Загалом темпи зростання як прямих, так і непрямих кредитів значно скоротилися в післякризовий період. Якщо з початку 2000-х років до початку світової фінансової кризи непрямі кредити зростали в середньому на 5,9% у країнах, що розвиваються, та на 4,7% – у розвинутих країнах, то після кризи непрямі кредити в середньому зростали на 0,7% у країнах, що розвиваються,

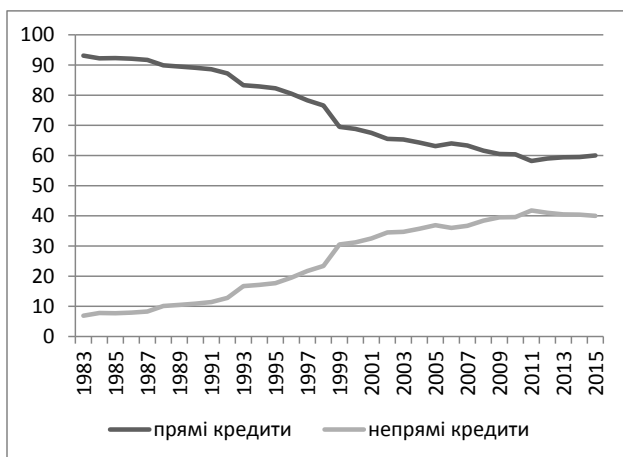

Рис. 3. Частка прямих і непрямих кредитів у загальному обсязі кредитів

Джерело: складено автором на основі [17]

та скорочувалися на 0,2% у розвинутих країнах. Що стосується прямих кредитів, то до кризи вони зростали в середньому на 3,2% у країнах, що розвиваються, та на 3,9% у розвинутих країнах, а після кризи в середньому зростали на 1,5% у країнах, що розвиваються, та скорочувалися на 0,8% у розвинутих країнах [17].

Висновки. На сучасному етапі транснаціоналізація банківської діяльності стала поширеним явищем, що зачіпає інтереси майже всіх країн світу і здійснює значний вплив на їх економіку. Характерною особливістю цього етапу є зміна головних гравців на глобальному ринку банківських послуг, а саме зростання ролі країн, що розвиваються, як країн базування, так і реципієнтів ТНБ. Розвиток даної тенденції зумовлений економічним спадом у розвинутих країнах і збільшенням економічної значимості країн, що розвиваються. Тоді як підрозділи ТНБ, як правило, розташовані в країнах, що розвиваються, більшість материнських бан-

ків надалі базуються у розвинутих країнах. Існує невисока ймовірність, що банки з розвинутих країн будуть активними кредиторами в найближчому майбутньому, оскільки банки з країн, що розвиваються, займають набагато кращі фінансові позиції, що збільшує їх відносну важливість як іноземних кредиторів, особливо в межах їхнього географічного регіону.

У післякризовий період також відбулася переорієнтація кредитних стратегій ТНБ з агресивної на консервативну, основною метою якої є мінімізація кредитного ризику, а механізмом реалізації – зменшення обсягів наданих кредитів та орієнтація на низькоризиковані категорії позичальників. Загалом варто очікувати, що у післякризовий період розвиток глобальної банківської системи буде відбуватися значно спокійніше і поступально, ніж у докризовий період, коли банківська індустрія зробила потужний якісний і кількісний стрибок.

Список літератури:

1. Арсенова Л.А. Посткризисные стратегии транснациональных банков // Российское предпринимательство / Л.А. Арсенова. – 2011. – № 2(177). – С. 98–102.
2. The Bankers. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thebanker.com/>.
3. Global finance. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gfmag.com/>.
4. Borst, N., Creehan S. 2015. Asian Banks Go Global. [pdf] Available at : <http://www.frbsf.org/banking/asia-program/pacific-exchange-blog/asian-banks-go-global/>.
5. Open for Business: the Incredible Expansion of Chinese Banks [Web site]. – Available at : http://en.finance.sia-partners.com/wpfiles/2014/06/Chinese-Banks-Expansion-Abroad_Sia-Partners.pdf.
6. Banking across borders – International expansion opportunities for emerging market-based banks [Web site]. – Available at : <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cn/Documents/financial-services/deloitte-cn-fs-emergingmarketbankreport-en-110714.pdf>.
7. Calkins, J. 2013. Banking Abroad: The Globalization of Chinese Banks [Web site]. – Available at : <http://www.chinabusinessreview.com/banking-abroad/>.
8. Gallagher, K., Irwin, A., Koleski, K. 2012. The New Banks in Town: Chinese Finance in Latin America [Web site]. – Available at : <http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/rp/GallagherChineseFinanceLatinAmerica.pdf>.
9. Xu, Y., Nellis, J. 2008. Foreign Multinational Banks in China: are their Entry Strategies Different? *Journal of Chinese Economic and Business Studies*.
10. Claessens, S., Van Horen, N. 2012. Foreign Banks: Trends, Impact and Financial Stability. IMF Working Paper. – № 12(14). – P. 39.
11. Prahalad, C.K., Hart, S. 2002. The Fortune at the Bottom of the Pyramid. *Strategy and Business*, 26. – P. 16.
12. Chand, S. What are the Different Benefits and Risks Faced by Multinational Enterprises? [Web site]. – Available at : <http://www.yourarticlelibrary.com/management/what-are-the-different-benefits-and-risks-faced-by-multinational-enterprises/3498/>.
13. Beermann, P. 2007. Topics in Multinational Banking and International Industrial Organization. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Grades Doctor oeconomiae publicae. Available at : https://edoc.ub.uni-muenchen.de/8521/1/Beermann_Peter.pdf.
14. Claessens, S., Van Horen, N. 2014. The Impact of the Global Financial Crisis on Banking Globalization. IMF Working Paper. – 14(197). – P. 50.
15. Запотічна Р.А. Детермінанти формування кредитної стратегії транснаціональних банків на зовнішніх ринках / Р.А. Запотічна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 3. – С. 131–136.
16. Griffith-Jones, S. 2014. A Brics Development Bank: a Dream Coming True? *Unctad Discussion Papers*, 215. – P. 28.
17. Bank for International Settlements. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bis.org/>.
18. Devlin, R. 1983. *Transnational Banks and the External Finance of Latin America: The Experience of Peru*. United nation publications, 1124. – P. 352.
19. Тюпа Д. І. Фактори формування кризи системи зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються / Д.І. Тюпа // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 10. – С. 56–58.
20. Garcna Herrero, A., Soledad Martinez Perna, M. 2007. The Mix of International Banks' Foreign Claims: Determinants and Implications. *Journal of Banking & Finance*, 31. – P. 1613–1631.
21. McCauley, R., McGuire, P. 2009. Dollar Appreciation in 2008: Safe Haven, Carry Trades, Dollar Shortage and Overhedging. *BIS Quarterly Review*. – P. 85–93.
22. Cerutti, E., Claessens, S. 2014. The Great Cross-Border Bank Deleveraging: Supply Constraints and Intra-Group Frictions. IMF Working Paper. – № 14(180). – P. 38.

Запотична Р. А.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ БАНКОВ В СТРАНАХ МИРА НА ПРОТЯЖЕНИИ 1980–2015 ГОДОВ

Резюме

В статье проанализированы изменения, которые произошли в деятельности транснациональных банков (ТНБ) в течение последних трех десятилетий, с учетом последствий мирового финансово-экономического кризиса. Сделаны выводы об усилении позиций быстрорастущих рынков как стран базирования ТНБ, возрастании роли развивающихся стран и наименее развитых стран как реципиентов ТНБ и переориентации ТНБ с агрессивной на консервативную кредитную стратегию. Определены факторы, способствовавшие этим изменениям.

Ключевые слова: ТНБ, страны базирования, страны-реципиенты, быстрорастущие рынки, кредитная стратегия.

Zapotichna R. A.

Lviv, Ivan Franko National University

MULTINATIONAL BANKS' WORLDWIDE ACTIVITY ANALYSIS DURING 1985–2015

Summary

The analysis of the changes that occurred in the multinational banking (MNB) over the past three decades, taking into account the consequences of the global financial crisis, is provided in the article. The conclusion about the strengthening position of fast-growing markets as the MNBs' home countries, the growing importance of developing and emerging markets as MNBs' host countries and the transformation of MNBs' credit strategies from aggressive into conservative are made. The factors that contributed to these changes are determined.

Keywords: MNB, home countries, host countries, fast-growing markets, credit strategy.

УДК 339.982

Зварич Р. Є.

Тернопільський національний економічний університет

АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗАЦІЯ В РОЗРІЗІ КОРПОРАТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті розглянуто альтерглобалізацію в розрізі корпоративної ідентичності та відповідальності, встановлено дуалістичну політико-економічну сферу впливу глобалізації та нав'язані нею промислові та географічні сфери діяльності. Визначено рівень промислової глобалізації, зумовлений глобалізованою діяльністю, діяльністю, що здійснюється глобально-динамічно, діяльністю з низьким рівнем глобалізації та неглобальною діяльністю. Встановлено неочікуване корпоративне перевизначення національних кордонів, підвищений престиж коренів ідентичності та важливість культурної близькості. Обґрунтовано динамічну першопричину глобальної дуальності та її ретикулярну реакцію, а також типологію корпоративної організації з виходом на відповідальну кооперацію.

Ключові слова: альтерглобалізація, декомпартименталізація ринків, неглобальна діяльність, корпоративна ідентичність, культурна близькість, стратегічна рефлексія, ретикулярна реакція, відповідальна кооперація.

Постановка проблеми. Глобалізація змінює роль держави як інституту організації життєдіяльності суспільства. Проте сам факт наявності глобальних взаємозв'язків свідчить про суперечність національних пріоритетів та глобального масштабу організації не лише економіки, а й усього суспільного життя. Глобалізація не пом'якшує, а посилює світову нерівність і створює додаткові можливості великим виробничим компаніям. Саме тому великі корпорації для кращого розуміння навколишнього середовища, розвитку синергії, розподілу певних ризиків та зниження собівартості одиниці продукції повинні забезпечити власну корпоративну ідентичність та суспільну відповідальність перед суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен глобалізації та її парадоксальну динаміку досліджували Л. Брайан, Д. Вільямсон, Д. Опенгейм, Д. Розенау, В. Руйгрок, К. О'Рурк,

Р. Ван Тадлер, Д. Томпсон, Д. Фрейзер, П. Херст. Напрями в концептуалізації корпоративної глобальної ідентичності розглядали Ж.Ф. Бай, А. Брандербургер, Д. Бемфорд, П. Гешір, Д. Ернст, Б. Мейер, О. Моні, Е. Мілліот, Б. Налєбаф.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багато досліджень сконцентровано на проблемах феномену глобалізації та її парадоксальної динаміки. Вітчизняні та зарубіжні науковці досліджували напрями в концептуалізації амбівалентних рушійних сил та альтерглобалізації. Проте й досі немає єдиного вектору щодо оцінки альтерглобалізації в розрізі корпоративної ідентичності та відповідальності, зокрема в умовах актуальності питання щодо нової альтерглобальної моделі розвитку світової економіки.

Мета статті полягає в оцінці рівня корпоративної ідентичності та відповідальності за умов глобального перевизначення національних кордонів